

I. Alaeddin Keykubat Dönemi Emirlerinden Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş) (D. ?-Ö. 1262)

Atabey Bedreddin Gühertaş (Gevhertaş), The Emir Of Alaeddin
Keykubat I (B. ?-D. 1262)

M. Ali HACIGÖKMEN*

Öz

Türkiye Selçuklularında emirler devletin son dönemine kadar yönetimde etkili olmuşlardır. II. Kılıçarslan ve I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Mecdüddin İshak, I. İzzeddin Keykavüs ve Alaeddin Keykubat dönemlerinde Seyfeddin Ayaba, Celaleddin Karatay, Alaeddin Keykubat'ın vefatından sonra ise Sadeddin Köpek, Muineddin Süleyman Pervane bunlar arasında sayılabilir. Tabii ki bu emirler dışında ismi öne çıkmayan veya kaynak yetersizliğinden ötürü hayatı ve devlet kademesindeki görevleri bakımından çok az bilgi edindiğimiz, ancak devlet idaresinde etkili olmuş birçok emir de vardır. Bedreddin Gühertaş da bunlardan biridir. Alaeddin Keykubat'ın atabey'i olarak bildiğimiz Gühertaş askeri özelliği öne çıkan birisiydi. Aynı zamanda Ahi olan bir devlet adamıydı. O ayrıca Çaşnigirlik görevini de yapmış idi. Bu dönemde Konya'ya göçen Sultanu'l-ulema'nın çok yakın dostu olmuş idi. Alaeddin Keykubat'ın ölümüyle birlikte gelen Moğol istilasında Moğollara karşı cephede yer almış, II. İzzeddin Keykavus'un Emir-i silahtarlığını yapmıştır. II. İzzeddin Keykavus'un Bizans'a kaçmasından sonra iktidara geçen IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın veziri Süleyman Pervane tarafından, Moğol Alıncak Noyan'a gönderilerek öldürülmüştür. Çalışmamızda bu konular üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atabey, Gühertaş, Gevhertaş, Bedreddin Gühertaş, Alıncak Noyan.

Abstract

The Emirs had a voice in the management till the last period of the state in the Turkey Seljukians. Mecdüddin İshak during the reign of Kılıçarslan II. and

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Böl. (hgokmen@selcuk.edu.tr).

Giyaseddin Keyhüsrev I. , Seyfeddin Ayaba and Celaleddin Karatay during the reign of Izzeddin Keykavüs I. and Alaeddin Keykubat, Sadedin Köpek and Muineddin Süleyman Pervane after Alaaddin's death can be regarded as the leading emirs of that time. Needless to say, apart from these emirs, there were so many emirs whose names weren't known widely. We couldn't get much information regarding their tasks in their state administration positions and their life because of the resource shortage. But they provided efficient service in their state management. Bedreddin Gühertaş is one of the emirs we have stated above. He was known as the Atabey of the Alaeddin Keykubat, became prominent with his military characteristics. He was also a member of the Ahi organization in addition to Çaşnigirlik task that he had performed. During that period he became the close ally of Sultanu'l-ulema. He was at the front lines of a war against the Mongolians following the Alaeddin Keykubat's death and carried the duty of Emir-i Silaharlık (Warrior) of Izzeddin Keykavus II. He was killed by Süleyman Pervane, the vizier of Izzeddin Keykavus II., by sending to Mongolian Alıncak Noyan after the escape of Izzeddin Keykavus II. to the Byzantine lands. We will analyze these issues in our study.

Keywords: *Atabey, Gühertaş, Gevhertaş, Bedreddin Gühertaş, Alıncak Noyan.*

Giriş

Türkiye Selçuklu ve Büyük Selçuklu devletlerinde, emirlerin çok önemli roller aldıklarını biliyoruz. Bunun sebeplerinin başında, Türklerin İslam medeniyeti içine girdikten sonra kurdukları devletlerin kendileriyle aynı dili konuşmayan, farklı dinden ve kültürden bir toplumla karşı karşıya kalmış olmalarıdır. Bu dönemde Türk devletlerinin hükümet mekanizmasındaki değişiklik göze çarpmaktadır. Aslında bu durum sadece Türk devletlerinde değil diğer İslam devletlerine, Abbasilerde de göze çarpmaktadır. Hükümet mekanizmasındaki bu değişiklik, İran nüfuzunun etkisidir. Aynı zamanda Türk devletlerinin en önemli özelliklerinde biri olan gulam sisteminde devşirilen askerler artık farklı kültürden, dinden insanlar olmaya başlamıştır. Özellikle Türkiye Selçuklularında bu çok belirgindir. Kuruluş ve gelişme döneminde Sultanların otoritelerine göre iktidar mücadelesinde bulunan emirler, I. Alaeddin Keykubat'ın ölümü ile beraber devletin yönetimini ele almışlardır denebilir. Zulümler ve kıtaller birbirini takip etmiştir. Saltanat azasının ve değerli ricâlin ortadan kalkması ile biten bu mücadeleler devleti tek başına idare eden ümerayı ortaya çıkardı. Önce Şemseddin İsfahani ve Sadedin Köpek ile başlayan devir, Muineddin Süleyman Pervane ile de son bulmuştur. Yani Selçuklu devletinin son dönemine “emirler dönemi” dememiz mümkündür. Celaleddin Karatay dışında bu ümeranın hepsi de öldürülmüştür. *Bedreddin Gevhertaş* da bu emirlerden biridir. O, I. Alaeddin Keykubat döneminden itibaren devletin önemli kademelerinde rol almış önemli bir emirdir. *Bedreddin Gühertaş* ilk

olarak I. Alaeddin Keykubat'ın Atabeyi¹ olarak karşımıza çıkmaktadır O, büyük ihtimalle Alaeddin Keykubat Tokat'ta melik iken atabey olmuştur².

1192 yılında II. Kılıçarslan vefat edince yerine küçük oğlu I. Gıyaseddin Keyhüsrev Türkiye Selçuklu tahtına oturmuştur³. Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in bu dönemde oğulları çok küçük idi. I. Gıyaseddin Keyhüsrev 1196 yılına gelindiğinde tahtını kardeşi Rükneddin Süleyman Şah'a bırakmak zorunda kalınca, küçük yaştaki I. Alaeddin Keykubat ve ağabeyi I. İzzeddin Keykavus babaları ile birlikte İstanbul (Bizans)'a sürgün olarak gittiler⁴. İbn Bibi'nin verdiği bilgiye göre İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubat'ın ayrı ayrı veya onların eğitiminden sorumlu birden fazla atabeyin olduğu anlaşılmaktadır⁵. Ancak bu kişilerin kimler olduğu bilemiyoruz. Sadece İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubat'ın babaları ile geçirdikleri gurbet hayatı sırasında ikisinin eğitimi ile Seyfeddin Ayaba'nın ilgilendiğini bilmekteyiz. Bu dönemde Alaeddin ve abisi İzzeddin'in atabey'i Seyfeddin Ayaba'dır.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev sürgün hayatından sonra tekrar Anadolu'ya dönüp ikinci defa tahta geçince büyük oğlu İzzeddin Keykavus'u Malatya'ya, ikinci oğlu Alaeddin Keykubat'ı Tokat'a gönderdi. I. Gıyaseddin Keyhüsrev oğullarını daha önce babası zamanında gerçekleşen acı tecrübeden sonra, melikleri tıpkı birer vassal melik gibi geniş yetkiler vermemiş, onlara birer vali gibi kendi adına idare hakkı tanımıştır⁶. Türkiye Selçukluları döneminde bunlar, melik statüsünde gönderildikleri şehirlerde eğitim görürlerdi. İzzeddin Keykavus'un melik olduğu Malatya'da çok

¹ Coşkun Alptekin, "Atabeg", *DİA*, IV., İstanbul 1991, s. 38. 38-40; R. Turan, "Türkiye Selçuklular'ında Hükümet Mekanizması (Vezir ve Divan)", İstanbul 1995, s. 63.

² Ahmet Eflaki, *Menakibü'l-Arifin*, I, (nşr. Tahsin Yazıcı) Ankara 1976, s. 43. O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1999, s. 325.

³ Bkz. Selim Kaya, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleyman-şah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Ankara 2006; T. Baykara, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211)*, Ankara 1997).

⁴ İbn Bibi, *El-Evâmirü'l-Alaiyye fi'l-umuri'l-Alaiyye I*, Tıpkı Basım, (nşr. A. Erzi- N.Lugal) Ankara 1957, s. 31-40/44-55; Yazıcıoğlu, s. 18-26; S. Kaya, *Gıyaseddin II. Süleyman-şah*, s.49-52; T. Baykara, *I. Gıyaseddin*, s.17-29.

⁵ Şehri acele ile terk eden I. Gıyaseddin Keyhüsrev, çocukları İzzeddin ve Alaeddinden ayrı kalmıştı. Durum Sultan Rükneddin'e iletince derhal yeğenlerini huzura çağırdı. İbn Bibi'nin verdiği bilgiye göre atabeyler daha önceden şehzadelere "eğer babanızın yanınıza mı gitmek istersiniz, yoksa burada mı kalmak istersiniz diye sorarsa, babamızın ayrılığına dayanamayız cevabını verin" diye nasihatle bulunmuşlardı. Buradan da anlaşılacağı üzere İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubat'ın ayrı ayrı veya onların eğitiminden sorumlu birden fazla atabeyin olduğu anlaşılmaktadır Bkz. İbn Bibi, s. 38; (trc. M. Öztürk),II- Kültür Bakanlığı yay. Ankara 1996, s. 57.

⁶ İ. Artuk, "Alaeddin Keykubat'ın Meliklik Devri Sikkeleri", *Belleten*, 44/1980, s. 266; Turan, *Türkiye*, s. 293.

sayıda tanınmış ilim ve fikir adamı bulunuyordu. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Şeyh Mecdüddin İshak, Muhaddis Ebu'l-Hasan Ali İskenderani, Muhammed el-Gazi el-Malati bunlardan birkaçıdır. Alaeddin Keykubat'ın melik bulunduğu Tokat'ta ise kimler vardı? Ona Atabeylik yapan kimlerdi? Bu konuda günümüze herhangi bir bilgi ulaşmamıştır. Ahmet Eflaki'ni verdiği *Bedreddin Gühertaş*'ın Alaeddin Keykubat'ın atabeyi olduğu bilgisinden başka bir bilgi yoktur⁷. Bu durum Alaeddin Keykubat'ın Tokat'a meliklik dönemindeki bilgilerin kıt olmasından kaynaklanmaktadır.

A. Gühertaş İsmi Hakkında Bilgiler

Gühertaş, *Gevhertaş*'dan bozmadır. Güher (كههر تاش) Farsça (كوهرتاش) cevher'in değişmiş şeklidir⁸. Kaynaklar genellikle *Gühertaş* ismini kullanmışlardır. *Bedreddin Gühertaş*'ın hayatına gelince, ailesi, çocukluğu, eğitimi hakkında hiçbir bilgiye sahip değiliz. 1584 tarihli Konya Evkaf Defteri'nde, *Bedreddin Gühertaş*'ın ismi *Gühertaş İbn-i Abdullah* olarak yazılıdır⁹. Buna göre *Gühertaş*'ın babasının isminin Abdullah olması gulam olabileceğini düşündürmektedir¹⁰. Ancak her ne olursa olsun onun I. Alaeddin Keykubat'a hocalık yaptığına göre¹¹ çok iyi bir tahsil gördüğünü söylememiz mümkündür. Aşağıda anlatılacağı gibi Konya'da kendi adına zaviyesi olması bunu gösterir. Bu arada Selçuklu sultanlarının tecrübeli komutanlarını da atabey tayin ettiklerini unutmamak gerekir.

B. Alaeddin Keykubat'ın Tahta Çıkması ve *Bedreddin Gühertaş*

Alaeddin Keykubat'ın Tokat Melikliği yaklaşık altı yıl sürdü (1205-1211). Babasının Alaşehir'de ölümü, kardeşiyle mücadelesi ve tutukluluk dönemi Zilkade 616/Ocak 1220 yılına kadar sürdü¹². Ancak Alaeddin Keykubat'ın tahta çıkış şekli sebebiyle abisi zamanında görevde olan ümerayı yerinde bıraktı. Çünkü başta Beylerbeyi Çaşnigir Seyfeddin Ayaba, Emir-i meclis Mübarezeddin Behramşah, Emir-i ahur Zeyneddin Beşşare ve Bahaeddin Kutluğca adlı emirler Alaeddin Keykubat'ın tahta çıkışına izin

⁷ Ahmet Eflaki, *Menakibü'l-Arifin*, s. 43.

⁸ F. Steingass, *Persian-English Dictionary*, London 1947, s. 106; M. Kanar, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 2009, s.144.

⁹ TKKKA (*Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime*) *Konya Evkaf Defteri*, no:584, vr. 4a.

¹⁰ Gulamlar esir veya hediye olarak alındığı gibi bazen de babalar tarafından da toplanırdı. (Göksu, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Ankara 2010, s. 74; Turan, *Türkiye*, s. 341); Alaeddin Keykubat zamanında gulamlar Emir Komnenos delâletiyle toplanırdı (İbn Bibi, s. 264-274).

¹¹ Ahmet Eflaki, *Menakibü'l-Arifin*, s. 43.

¹² İbn Bibi, *el-Evâmirü'l-Alâiyye Fi'l-Umîri'l-Alâiyye*, nşr. Adnan Sadık Erzik, Ankara 1956, s.114-119; Türkçe trc. hazırlayan, Mürsel Öztürk, *El-Evâmirü'l-Ala'îye fi'l-Umuri'l-Ala'îye (Selçuk Name)* I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 134-239,158-161; Turan, *Türkiye*, s. 294, 328.

vermişlerdi¹³. Babası zamanından beri görev yapan Seyfeddin Ayaba Alaeddin Keykubat'ın yapısını bildiği için, tahta çıkış haberini bizzat kendisi götürmüş eman-nâme almış idi¹⁴. Bu emirler kazandıkları büyük sermaye ve gayr-ı menkûl ile şaşaa ve debdebe içinde yaşıyorlar, devlet işlerine müdahale ediyorlardı. Tabii yeni sultan'ın yanında bulunan, I. İzzeddin Keykavüs zamanında öne çıkmayan emirlerde bu durumu körüklüyor idiler. Bu emirlerin başında Emir Komnenos, Mübarezzeddin Çavlı, Mübarezzeddin Ertokuş¹⁵, Esededdin Ayaz¹⁶ geliyordu. Sultanın atabeyi ve emiri *Bedreddin Gühertaş* da çok öne çıkmasa da bu emirlerin arasında olmalıdır. Sultan ise otoritesini sarsan emirleri ortadan kaldırmadan önce ekonomik açıdan zayıflatabilmek için 12 kapıdan oluşan Konya Kalesi'nin dört büyük kapısı ile birkaç burç ve bendlerinin masraflarının hazineden karşılanmasını emretti. Geri kalan kısımlarının da memleket büyükleri arasında, kudretleri nispetinde, taksim olunarak acele tamamlanmasını ve her emirin kendi yaptırdığı kısmın üstüne ismini altınla naksettirmesine izin veren bir ferman yayınlattırmıştır (1223)¹⁷. Tabii bu inşa faaliyetine sadece muhalif emirler değil, diğer emirlerde katılmışlardı. Bunların başında *Bedreddin Gühertaş* ve *Esededdin Ayaz* gelmekte idi. Esededdin Ayaz Konya kalesinin Ayaz kapısını yaparken¹⁸, *Bedreddin Gühertaş* da Konya surlarının inşasına katılmıştır.

C. Çaşnigir *Bedreddin Gühertaş* ve Ertaş Kapısı

Konya sur kapılarından Ertaş kapısının *Gühertaş*'tan (*Güh-ertaş*) bozma olduğu söyleyebiliriz¹⁹. Sultan Alaeddin'in atabeyi, emiri olan birisinin bu inşa faaliyetine katılmaması imkansızdı. Ertaş kapısının asıl ismi Çaşnigir idi²⁰. Sonra Ertaş adını almıştır²¹. Kale kapısının yapımından 28 yıl sonra (1248/646) Hızır İlyas Zaviyesi için yapılan Arapça vakfiyede bu

¹³ İbn Bibi, s. 205; trc. I, 222; İbn Bibi, *Selçuknâme*, (çev. M. H. Yınanç) Ankara 2007, 70; Yazıcızade Ali, *Tevârih-Âl-i Selçûk*, (Histoire des Seldjoucides d'Asie Mineure, IV, yay. Th. Houtsma) Leiden 1902, s.189; ; Turan, *Türkiye*, s. 328-9; S. Koca, "Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddîn Keykubâd'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı" *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, Bahar 2009, s. 7-8.

¹⁴ İbn Bibi, s. 205; Yazıcıoğlu Ali, *Tevârih-i Al-i Selçuk*, (nşr. Th. Houtsma), s. 190; Turan, 327.

¹⁵ Turan "Selçuk devri vakfiyeleri-II", Mübarezzeddin Ertokuş vakfiyesi", *Belleten*, 1947/ XII, 43, 415-429.

¹⁶ M. Ali Hacıgökmen, "Anadolu Selçuklu Emiri Esededdin Ayaz", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2010/ 27, s. 471-488.

¹⁷ İbn Bibi, s. 254-255; trc., I, s. 272-274.

¹⁸ Hacıgökmen, "*Esededdin Ayaz*", s. 476.

¹⁹ Konyalı, *Konya Tarihi*, Ankara 1997, s. 610.

²⁰ İbn Bibi, 286; İbn Bibi, Houtsma neşri, s. 105.

²¹ Konyalı, *Konya*, s. 610.

kapının adı Çaşnigir iken Ertaş olduğu yazılmıştır²². Hatta vakfiyede vakfedilen emlak sınırlandırılırken, *Çaşnigir Bedreddin*'in adı geçmektedir. Bu *Çaşnigir Bedreddin*, *Gühertaş*'tan başkası değildir. Emiru'l-ümera Çaşnigir Seyfeddin Ayaba öldürülünce yerine *Bedreddin Gühertaş* getirilmiştir²³.

I. Alâaddin Keykubat Konya surları gibi, Selçuklu Türkiye'sinin bazı şehirleri ve Afyon kelesinin surlarının yapımı için de emirler verir. *Atabeyi Bedreddin Gühertaş*'ı da dizdar olarak (1231), Afyon'a göndermiş bu kalesinin burç ve bedenlerini tahkim ettirmişti. *Bedreddin Gühertaş*, Afyon kalesine mescit ve saray, ayrıca *Alaeddin Medresesini* yaptırmıştır. Sarp kayalar üzerindeki Afyon kalesi daha sağlam ve güvenilir bir kale olmuştur²⁴.

D. *Gühertaş* ve Sultanu'l-Ülema Bahaeddin Veled Dostluğu

Sultanu'l-ülema Bahaeddin Veled ile *Gühertaş* birbirlerini tanıdığı, hatta bu tanışmanın Larende'ye (Karaman) kadar uzandığını söyleyebiliriz. Mevlana Celaleddin, *Bedreddin Gühertaş*'a baba dostu demektedir²⁵. Eflaki Sultanu'l-ülema'nın müridi olduğunu söyler, onu da bir menkıbeyle anlatmaktadır: Sultanu'l-ülemanın sohbetlerinin birisinde Sultan ve diğer devlet adamları ile camidedir. Cemaat, Sultanu'l-ülema'yı can kulağı ile dinlemektedir. Bir ara Sultan'ın atabey'i olan Emir *Bedreddin Gühertaş*, "*Sultanu'l-ülema'nın ne kadar güçlü bir hafızaya sahip olduğunu, ne kadar güzel konuştuğunu, verdiği dersin önceden hazırlanıp hazırlanmadığını*" düşünür. Bu sırada Bahaeddin Veled, kendisine: "*Emir Bedreddin, Kur'an'dan bir aşır oku!*" diye seslenir. Emir Bedreddin Kur'an'dan bir bölüm okur. Bahaeddin Veled, okunan bu bölümün ayetlerini geniş geniş açıklar. Bu olaydan oldukça etkilenen Emir Bedreddin kendisini alamaz, kalkar; *Bahaeddin Veled'in elini ve vaaz verdiği kürsüyü öper. Emir Bedreddin Gühertaş duyduğu bu manevi hazzın bedelini ödemeye devam etmek ister. Bahaeddin Veled ve çocukları için Sultan Köşkü'ne yakın bir yerde bir medrese yaptırmaya başlar*²⁶. Bugün ayakta olmayan medrese, Alaeddin tepesinin kuzey doğu tarafında idi. Bu medrese ile ilgili bilgileri aşağıda vereceğiz.

²² VGM, No. 601, vr. 224; Konyalı, *Konya*, s. 141.

²³ Çaşnigir, sofraya getirilen yemekleri, yenmeden önce tadarak kontrol etmek suretiyle hükümdarın zehirlenmesini önlemekten sorumlu bir saray görevlisiydi. Bu göreve, özellikle hükümdarın çok güvendiği bir kişi tayin edilmekteydi (bkz. Salim Koca, "İlk Müslüman Türk Devletlerinde Teşkilât" *Türkler*, V. Ankara 2002, s.264.)

²⁴ Ahmet Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri*, (Çev. Tahsin Yazıcı), I, Ankara 1986, s. 36, 41, 109, 110.

²⁵ Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, (çev. ve yay. A. B. Gölpınarlı), İstanbul 1999, s. 210-211-234.

²⁶ Ahmet Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, s. 243.

Bedreddin Gühertaş, Sultanu'l-ulema öldükten (1231) sonra da ailesine çok yakın ilgisi devam eder. *Bedreddin Gühertaş*, Afyon Karahisar kalesinde dizdar iken, 1233 yılında Bahaeddin Veled ve kardeşi Alaeddin'i Sultan Alaeddin Keykubat'ın da katıldığı bir sünnet düğünü yapmıştır. *Bedreddin Gühertaş*'ın Bahaeddin Veled ile Alaeddin'i bizzat sünnet ettiğini biliyoruz. Eflâki, bu hususu şöyle ifade etmektedir: "Sultan Veled buyurdu ki: ...'Bizim Bahaeddin Veled yedi yaşında, kardeşi Alaeddin ise altı yaşında idi. Karahisar-ı Devle de kale muhafızı Bedreddin Gühertaş onları sünnet etti. ...Düğün yaptıkları vakit Sultan Alaeddin'in emîrleri ve nâipleri orada hazır bulundular. Bütün kaleyi nefis kumaşlar ve silâhlarla baştan aşağı süslediler... Padişah babama o kadar saygı gösterdi ki sorma"²⁷. *Bedreddin Gühertaş*'ın Mevlana'ya yakınlığı sadece bu bilgilerle sınırlı değildir. Mevlana Celaleddin, *Gühertaş* ile yakın dostluğa dayanarak ona mektupta göndermiştir²⁸. Mektupta Mevlana Celaleddin, *Gühertaş*'a baba dostu diye yazmakta, "Babaların gerçekliği, oğulların yakınlığına sebeptir; sevgi de miras kalır, nefret de... Baba dostu Bedreddin", diye hitap etmekte, "oğlumuz" dediği Taceddin adlı birisine yardımda bulunmasını rica etmektedir²⁹. Gölpınarlı, Mevlânâ'nın mektupları arasında *Bedreddin Gühertaş*'a yazdığı bir mektuptan daha bahseder³⁰. Ancak Mevlana'nın bu mektubu sanki *Bedreddin Gühertaş*'tan farklı bir şahsa gönderilmiştir. Mektupta geçen Bedreddin'e "şehit vezirin oğlu" demektedir³¹. Demek ki baba dostu dediği *Bedreddin Gühertaş* ile şehit vezirin oğlu dediği Bedreddin farklı kişilerdir. "Şehit vezirin oğlu" dediği emir Bedreddin 1249 yılında, kısa bir süre vezirlik yapan ve Sultan İzzeddin ile kardeşi Rükneddin'in aralarında yaptığı çarpışmada ölen Hotenli Kadı Cemaeddin'in oğlu *Ermenek Serleşkeri* Bedreddin İbrahim olsa gerektir³².

E. *Gühertaş* Medresesi (Medrese-i Mevlânâ, Celâliye ve Molla Atik)

Bugün ayakta olmayan medrese, Alaeddin tepesinin kuzey doğu tarafında idi. *Gühertaş*, Sultanu'l-ulema Bahaeddin Veled ve ailesine için inşa ettirmiştir³³. Medreseye *Gühertaş medresesi* denilse de kaynaklarda *Medrese-i Mevlânâ, Celâliye ve Molla Atik* adlarıyla anıldığı da olmuştur. Mimarı hakkında bilgiye sahip değiliz. Medresenin 12 oda ve dershaneden

²⁷ Ahmet Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, s. 331.

²⁸ Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, s. 211, 214. (151 ve 154. mektuplar)

²⁹ Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, s. 210-11. (154. mektup)

³⁰ Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, s. 234-235. (151. mektup)

³¹ Aynı yer.

³² Bkz. İbn Bibi, s. 688; Aksarayî, *Müsameretü'l-Ahbar*, (yay. O. Turan), Ankara 1944 s. 111; A. Temir, *Caca oğlu Nur el-Din'in Vakfiyesi*, Ankara 1989, s. 78,138; N. Kaymaz, *Pervane Muinuddin Pervane*, Ankara 1970, s. 105, 157, dp. 21.

³³ Ahmet Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, 243.

oluşturduğunu, çok sade olduğunu biliyoruz. Mevlana Celaleddin de burada uzun süre ders vermiştir³⁴. Evi de bu medreseye bitişik durumda idi. Mevlana Celaleddin'in ölümünden sonra türbesinin bulunduğu yer Mevleviliğin merkezi olunca, evi ve *Gühertaş medresesine* ilgi gösterilmemiştir. Buna rağmen, buranın, Mevlevîler tarafından yönetilen bir eğitim merkezi olarak kullanıldığını sanıyoruz. Zira, medresenin eğitim amaçlı kurulduğu, müderrisliğin Mevlânâ soyuna tahsis edildiği vakfiyesinden anlaşılmaktadır³⁵. Emir *Bedreddin Gühertaş*'ın kurduğu medresenin, 19. yüzyıla kadarki tarihi ile ilgili fazla malumat bulunmamaktadır.

Bedreddin Gühertaş, Sultanı'l-ulema öldükten sonra mezarı üstüne küçük bir türbe yaptırdığını Konyalı eserinde yazmaktadır³⁶. Daha sonra Mevlana, 17 Aralık 1273 yılında vefat edince oğlu Sultan Veled babasının mezarının üstünde türbe yaptırmak isteyenlerin bu isteklerini kabul etmiştir. Küçük türbe yıkılarak "*Kubbe-i Hadra*" (Yeşil Türbe) inşa edilmiştir³⁷.

F. Ahi Bedreddin Gühertaş ve Gühertaş Tekkesi

Alaeddin Keykubat döneminde Ahilik Anadolu'da tamamen teşkilatlanmıştır. Selçuklu Türkiye'sinin büyük şehirlerinde ahiler hem ticaret hem de güvenliği ellerinde bulunduruyorlardı. İlk defa bu dönemde ahiler bellerinde kama taşımaya başladılar³⁸. Hatta bazı şehirlerde şihneler bile ahi idi. I. Alaeddin Keykubat'ın haslarından olan Harput Kalesi'nin fethi sırasında burçlara sancağı diken, Emir Seyfeddin Tuğrul, bir ahidir. Emir Seyfeddin daha sonra Kırşehir emirliği yapmış, Ahi Evren *Menahic-i Seyfi* adlı eserini ona sunmuştur. Denizli'de bir "Uc" emiri olan Gazi

³⁴ O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III. Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Bellekten*, XII/45 (1948), s. 73.

³⁵ Yaşar Sarıkaya, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler (18.-19. Yüzyıllar)", *Turkish Studies*, Sa.2/1 Kış, s. 184. (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 7 Ramazan 1253/1837 tarihine ait bir belgeye göre, burada medrese eğitimi yapılıyordu. Müderrislik ve mütevellilik, o zamanın Mevlânâ Dergâhı Postnişin'i Seyyid Mehmed Said Hemdem Çelebi'nin elinde idi. Babası Seyyid Hafız Mehmed Çelebi (öf. 1231/1815) de, burada ders vermiştir) Bkz. Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924)*, Konya Ticaret Odası, Konya 1998, s.188.

³⁶ Konyalı, *Konya*, s. 632.

³⁷ Şehabettin Uzluk, , "Mevlânâ'nın Ölümü ve Yeşil Kubbe", 2. *Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler)*, 3-5 Mayıs 1986 Konya, Konya 1987, s.57-60.

³⁸ M. Bayram, "Selçuklular Zamanında Anadolu'da Bazı Yörelere arasındaki Farklı Kültürel Yapılanma ve Siyasî Boyutları", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, Kasım 1994, s. 88.

Mehmed Bey ahidir³⁹. Sultan Alaeddin'in Malatya Şihnesi Ahi Ahmed idi⁴⁰. Ahilerin bu özelliği daha sonra beylikler döneminde de devam edecektir⁴¹.

Ahi Evren Şeyh Nasîreddin 625 (1227-28) yılından sonra Selçuklu Sarayı'na mensup çocuklara *Gulam-hâne* ve *şehzadelere* muallimlik yapıyordu⁴². Bu yüzden ona Lala da deniliyordu. Eflaki de ondan bahsederken bir dönemde Konya'daki "*Hanikah-i Ziya*" ve "*Hanikah-i Lala*"nın şeyhi olduğunu ve etrafında çok sayıda muteber talebeleri bulunduğunu anlatmaktadır⁴³. Burada *Hanikah-i Lala*'dan maksat da bu hanikahın, Lala olan Hâce Nasîrüddin'e ait olmasındandır⁴⁴. Belki de bundan dolayı Alaeddin Keykubat döneminde bazı gulam kökenli emirler, ahilere daha yakın oluyorlardı. *Bedreddin Gühertaş*'ın Alaeddin Keykubat döneminde ahilik teşkilatına girmiş olduğunu söylemek mümkündür⁴⁵. Bundan sonra *Bedreddin Gühertaş* Konya'nın sevilen ahilerinden biri olacaktır.

Onun Konya'da kendi adıyla anılan bir tekkesi vardı. Bu tekkenin varlığını Mevlana'nın mektuplarından öğreniyoruz. Bu mektup, Mevlana tarafından Sahip Ata'ya gönderilmiştir⁴⁶. Mektup ise *Bedreddin Gühertaş* öldükten sonra yazılmış olmalıdır. Mektupta Mevlana, *Ahi Bedreddin Gühertaş* tekkesini Şeyh Cemaleddin'e verilmesini istemektedir. Bugün tekke ayakta değildir. Büyük bir ihtimalle Karaarslan köyünde bulunan *Gühertaş* türbesinin yanında idi. Hatta *Gühertaş türbesi* bu tekkenin bahçesine inşa edilmiştir olmalıdır. Burada bir mescit bulunduğu türbenin kuzeyindeki kalıntıdan bellidir. Mihrabın yeri hâlâ ortadadır⁴⁷. *Ahi Gühertaş*

³⁹ Köprülü, *Kuruluş*, s. 132-133. Denizli ve çevresini merkez edinmiş, Antalya ve Alâiyye gibi sahil mıntıkalarıyla, "Uc" bölgelerinin güney batı Menderes üzerindeki Türkmen aşiretler üzerinde büyük bir nüfuzu vardı. "Uc"lardaki askeri kuvvet için Türkmenlerin umumiyetle giydikleri Kızıl külahlardan farklı olarak beyaz külah (ak börk) icad etmişti.

⁴⁰ Bkz. Bayram, *Şeyh Evhadü'd-Din Hâmid el Kirmanî ve Menakıb-nâmesi*, Konya 2005, s. 201, 202, 203, 204.

⁴¹ İbn Batuta 733/1332-1333 yılında Aksaray'a uğramış burada Eratna'nın nâibi Ahi Şerif Hüseyin'i ziyaret ederek onun zaviyesinde misafiri olmuştur. Buradan yine Eratna'nın hakimiyetinde olan Niğde ve Kayseri'ye gelmiştir. Bu dönemde Niğde'de de emir olarak Ahi Caruk adında birisi bulunmaktadır. İbn Batuta Ahi Caruk'un zaviyesinde kalmış, ondan izzet ve ikram görmüştür. Kayseri'de ise Emir-i Kebir unvanıyla Ahi Ali'nin zaviyesine inmiş ve burada ağırlandı. İbn Batuta, 1325: 335; Hacıgökmen, "Kadı Burhaneddin Devletinde Ahilerin Faaliyetleri" *S.Ü. Ed. Fak. Der.* 2006/16, s. 215-224.

⁴² *Mesnevi*, II, (nşr. R. A. Nicholson) Leiden 1933, s. 310.

⁴³ Ahmet Eflaki, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, 188-190.

⁴⁴ M. Bayram, *Ahi Evren- Mevlana mücadelesi*, Konya 2006, s. 36.

⁴⁵ Sultan Veled, *Divan-ı Sultan Veled*, (nşr.F. N. Uzlu) Ankara 1941, s. 226. Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, s. 210-214

⁴⁶ Mevlana Celaleddin, *Mektuplar*, s. 164-165.

⁴⁷ Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 606.

tekkesi emlâki ile beraber Şeyh Cemaleddin'e verilmiş olmalıdır. Ancak Konya ahilerinin buna razı göstermediği tekkeyi ve emlâkini almak için mücadele ettiklerini de biliyoruz. Sultan Veled zamanında ahiler, tekke ve emlâkini geri almışlardır. Sultan Veled divanında emir Taceddin Mutez'e yazdığı 30 beyitlik şikâyet manzumesinde bunu ifade etmektedir. Bahaeddin Veled, *Gühertaş* tarafından Karaarslan köyünün Mevlana'nın yakınlarına vakfedilmiş iken burasının Necip adlı biri tarafından gasbedildiği belirtilmektedir. Aynı köyün tekrar kendilerine verilmesini istemektedir⁴⁸. Herhalde bu durum bundan sonra düzelmiştir. Osmanlı kayıtlarında medreseye ve Mevlana'nın evladına vakfedilmiş olması bunu gösterir⁴⁹. Ancak burada dikkati çeken nokta Sultan Veled divanında Karaarslan köyündeki *Gühertaş*'ın emlakinden bahsetmesine rağmen, Mevlevilerin eline geçen Ahi *Gühertaş* tekkesinden bahsetmemesi manidardır. Belki bu dönemde *Gühertaş* Ahi tekkesi Mevlevilerle mücadele esnasında yıkılmış da olabilir. Osmanlı dönemi Konya evkaf kayıtlarında *Gühertaş* türbesinden bahsedilirken, tekkesinden bahsedilmemektedir⁵⁰.

H. Bedreddin *Gühertaş*'ın Emir-i Silahtarlığı

Alaeddin Keykubat'ın öldürülmesinden⁵¹ sonra, II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi, Selçuklu devletinin çöküşe geçtiği bir dönemdir. Bu dönem de tecrübeli birçok ümera ortadan kaldırılmış, *Şemseddin Altunaba*⁵², *Esededdin Ayaz*⁵³, *Kemaleddin Kamyar*⁵⁴, gibi önemli emirler öldürülmüştür. Diğer emirler ise sindirilmiş ve devlet kademesinden uzaklaştırılmıştır. Celaleddin Karatay gibi I. Alaeddin Keykubat'ın 18 yıl hizmetinde bulunmuş tecrübeli devlet adamı bile devlet hizmetinden uzaklaşmıştır. Yani ölümden kurtularak kendi uzlet köşesine çekilmiştir⁵⁵. *Bedreddin Gühertaş*'ın da devlet hizmetinden uzaklaşan emirler arasında olduğunu düşünüyoruz. Bu dönemde Sadeddin Köpek'in uyguladığı politika, Selçuklu

⁴⁸ Sultan Veled, *Divan-ı Sultan Veled*, s. 226. Sultan Veled şiirinde bu Necibin belasını bulunduğunu yazmaktadır. (a.g.e. aynı yer), ,656 yılında yazılmış ve zamanımıza kalmış olan bir temliknamenin şahitleri arasında geçer. Bu şahsın adı Müstevfi Necibeddin'dir. (O. Turan II. İzzeddin Keykavus'a ait bir temlikname" Z. V. *Togan Armağanı*, , s. 163,168, 173.) Müstevfi Necibeddin'in tam adı Düleycanlı Necibeddin Ebubekir b. Hüseyin. (Bkz. Kaymaz, *Pervane Muinuddin Süleyman*, s. 103, dip. 18.

⁴⁹ TKKKA,(Nu: 565, 906/1500-1501, *Konya Evkaf Defteri*, vr. 31. Buradaki bilgiye Bedreddin *Gühertaş* Karaarslan köyündeki emlak, Mevlana türbesine vakfedilmiş görünüyor. (Karye-i Karaarslan maa zemin-i *Gühertaş* zemin-i *Gühertaş* vakf-ı türbe-i Celaliyye)

⁵⁰Bkz. dipnot 73.

⁵¹İbn Bibi,s. 459-462, Türkçe trc., s. 454-457; Turan, 389; Uyumaz, s. 94.

⁵² Turan, *Şemseddin Altun-aba ve vakfiyesi*, *Belleten*, XLII/1947, s. 197-200.

⁵³ Hacıgökmen, *agm.*,s. 487-88.

⁵⁴ Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara 1988, s. 74-82.

⁵⁵Turan "Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s. 26.

devletine karşı büyük bir isyanın çıkmasına sebep olmuştur⁵⁶. Babailer adı verilen bu isyanı devlet tamamen güçten düşürmüştür. İslâm dünyasını kasıp kavuran Selçuklu sınırlarına dayanan Moğol istilası ve Moğollara karşı alınan Köseadağ yenilgisi Türkiye Selçuklu Devleti'ni çok büyük bir kargaşa içine soktu. II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümü ile devlet üç oğlu arasındaki taht mücadelelerine sahne oldu. Tabii bu arada Alaeddin Keykubat'ın ölümünden sonra devlet kademesinden uzaklaştırılan tecrübeli emirlerin devleti bu kargaşa halinden kurtarmak için tekrar hizmete döndüklerini görüyoruz. Bunların en başında Celaleddin Karatay gelir. Tecrübeli emir devleti kısa süreli bir sükûnete kavuştursa da (1254-56) ömrü vefa etmemiştir⁵⁷. Devlet hizmetine tekrar dönen emirler arasında *Bedreddin Gühertaş* da vardır. O, II. İzzeddin Keykavus'un Emir-i silahıdır⁵⁸. Emir-i Silahdar olan kişi bazen Konya dizdarlarının görevlerini de yürütebiliyordu. Türkiye Selçuklularında Emir-i Silahdarlık görevine Silahdar da denirdi. O silahhânenin muhafız ve kumandanı olan, merasim ve alaylarda hükümdarın adını taşıyan kişi idi. Emrinde çok sayıda asker bulunurdu. Konya Selçukluların başkenti olduğu için bazen dizdarların görevlerini de yürütebilirlerdi⁵⁹.

K. Şems-i Tebrizi'nin Ölümü ve Ahi *Bedreddin Gühertaş*

Selçuklu Türkiye'sinde Şemş-i Tebrizi'nin Anadolu'ya geldiği 1244 tarihinde tam bir kargaşa ve kaos hakim idi. Bu tarih, Köseadağ savaşıdan hemen bir yıl sonraya denk gelmektedir. Öldürüldüğü tarih ise, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden de(1246) bir yıl sonradır (1247). Bu tarihte Selçuklu Devleti ve başkent Konya'da kaos daha da artmış, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in büyük oğlu 11 yaşındaki II. İzzeddin Keykavüs tahta çıkmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi *Bedreddin Gühertaş* da sultanın emir-i silahıdır. Sultanın ve başkent Konya'nın korunmasından sorumludur. İşte Şemş-i Tebrizi'nin ölümü bu tarihtedir. Yani Eflaki Şems'e suikast düzenleyenlerin onu hançerleyerek öldürdüklerini, cesedini de Ahi Bedrü'd-din *Gühertaş*'ın bahçesindeki kuyuya attıklarını bildirmektedir. Bu durum Şems'i katleden yedi kişiden birinin de Ahi *Bedreddin Gühertaş* olduğunu

⁵⁶ A. Yaşar Ocak, *Babailer İsyanı*, İstanbul 1996, s. 55-141.

⁵⁷ İbn-i Bibi, a.g.e., s. 623; trc.II, s.148; *Aksarayî*, s.39, trc. s.31; Baybars, *el-Mansûri el-Devadar*, *Zübdet el-fikre ii tarih el-Hicre*, H.725/ M.1325, (yay. D. S. Richards), Beyrut M.1998/H.1419, s.31.

⁵⁸ *Aksarayî*, s.71-73; İbn Bibi, s. 642; Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", *İA*, VIII, İstanbul 1977, s. 317-330; Turan, *Türkiye*, s. 520.

⁵⁹ Hasan b. Abdi'l-Mumin el-Hoyî, Hasan b. Abdi'l-Mümin, *Rûsumur- Resail ve Nücümü'l-Fezail* (Tashih ve İhtimam: A. S. Erzi) Ankara 1963, s. 27,28; E. Göksu, *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Ankara 2010, s. 271.

iddia edilmesine sebep olmuştur⁶⁰. Bu *Gühertaş*'ın bir ahi olması yanında II. İzzeddin Keykavus'un emirlerinden oluşu da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Keza Mevlevî çevrelerde hep lanetle anılan Emir Necibüddin Müstevfî'nin de Şems'i öldürülenler arasında olması muhtemeldir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Sultan Veled divanında "Necip adlı kişi Karaarslan köyündeki Ahi *Gühertaş* tarafından Mevlana ailesine verilen yeri gasbetti" dediği kişidir. Veled aynı yerde "Necip'in belasını bulduğu"nu söylemektedir⁶¹. Ahmed Eflaki, Şems'i öldürenlerin de bir müddet sonra öldürüldüklerini, bazısına da nüzul indiğini bildirmektedir⁶². Bu durum da Ahi *Bedreddin Gühertaş*'ın Şems'i öldürenler arasında olduğu ihtimalini kuvvetlenmektedir. Ahi *Bedreddin Gühertaş* öldürülünce kendi bahçesine yani Şems-i Tebrizi'nin atıldığı kuyunun yanı başına defnedilmiştir. A. Gölpınarlı, haklı olarak "Şems-i Tebrizi *Bedreddin Gühertaş*'ın yanına değil, *Bedreddin Gühertaş* Şems-i Tebrizi'nin yanına defnedilmiştir" diyerek⁶³ Eflâkî'den gelen bir yanlış düzeltmektedir.

Bu gün Şems Mescidi'nin sağ yan tarafında bulunan Şems'e ait mezar (sanduka), kuyunun üstüne konmuştur. Fakat bu sanduka buraya konmadan önce Sultan Veled, Şems'in öldürülmesinden bir zaman sonra onun cesedini kuyudan çıkarmış, bu gün Mevlana Dergahı'nın bulunduğu yer olan mezarlığa defnetmiştir. Bu işlemin Şems'in öldürülmesinden ne kadar zaman sonra yapıldığını bilmiyoruz. Sultan Veled'in Post-nişinliği zamanında olabilir. Mevlana'nın "Ey Şems, sen Yusuf gibi bir kuyudasın" sözü Şems'in cesedinin bir müddet kuyuda kaldığını düşündürmektedir. Muhtemeldir ki cesedin bir kısmı taşındı bir kısmı da o kuyuda kalakaldı. Onun için de tarih boyunca Şems'in mezarı, halk tarafından ziyaretgah olarak kabul görmüştür.

L. *Bedreddin Gühertaş*'ın Ölümü

II. İzzeddin Keykavus'un etrafındaki emirler, Uç Türkmenleri ve Ahiler Moğolları Anadolu'dan atmak için büyük bir çaba içine girmişlerdi. IV. Rükneddin Kılıçarslan'ın etrafında ise Moğol taraftarı emirler bulunuyor, güçlerini ona dayandırıyorlardı⁶⁴. Kargaşa, Sultanhanı savaşıyla ayrı bir merhale kazanır⁶⁵. Moğollar Anadolu'ya tamamen hâkim olur. Ancak bu durum II. İzzeddin Keykavus ve taraftarlarının ümidini kırmaz. 1261 yılına

⁶⁰ Bayram, *Mevlana-Ahi Evren Mücadelesi*, Konya 2006, s.161.

⁶¹ Sultan Veled, *Divan*, s. 226.

⁶² Ahmed Eflaki, *Menakibü'l-Arifin*, II, (nşr. T. Yazıcı) Ankara 1959, s. 675-676.

⁶³ A. Baki Gölpınarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul, s. 84.

⁶⁴ Kaymaz, *Pervane Muinuddin*, s. 102-103.

⁶⁵ İbn Bibi, s. 623, trc., II., s. 148; Turan, *Türkiye*, s. 479-480; Kaymaz, *Pervane Muinuddin*, s. 63-64; Sümer, "Anadolu'da Moğollar", s. 29-30; M. Ersan, *Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılışı*, Ankara 2010, s. 82

kadar mücadelelerine devam ederler. 1261 yılında II. İzzeddin Keykavus Anadolu'yu terk edip Bizans'a gitmesine kadar devam eder⁶⁶. Artık tahta kardeşi IV. Rükneddin Kılıçarslan geçmiştir. İktidarı ele geçiren vezir Pervane Muineddin Pervanedir. II. İzzeddin Keykavus'un bazı önemli emirleri Ali Bahadır, emir-i ahur Uğurlu İstanbul'a kaçarak canlarını kurtarmışlardı. Ancak geride, Konya'da kalan Sultan II. İzzeddin'in adamları ve Moğol düşmanı olarak bilinen birçok devlet adamını türlü bahanelerle Pervane Muineddin tarafından saltanat sarayına çağırarak tutuklatılır⁶⁷. Pervane bu emirleri Moğol komutanı Alıncak Noyan'a göndererek hepsini katlettirmiştir (1262). Katledilen emirler arasında Emir-i Silah Ahi *Bedreddin Gühertaş* da vardır. *Gühertaş* dışında diğer emirler arasında sultan Veled'in kendilerinin dediği Karaarslan köyündeki *Gühertaş* emlakini gesbettiğini söylediği Necip adlı kişi olan Müstevfi Sadr Necibeddin de vardır. Diğerleri de Müşrif-i Mülk Sadr Kıvameddin Erzincani⁶⁸, Kadı-ı Leşker Seferihisarlı Celaleddin, Seyfeddin Has Kayıaba, Kerimeddin Alishir⁶⁹, Üstadü'd-dar Eminateddin Yakut'tur⁷⁰. *Bedreddin Gühertaş*'ın cenazesi Konya'ya getirilerek Şems-i Tebrizi'nin kabrinin yanına defnedilmiştir. Daha sonra Konya'da ahiler tarafından çok sevilen *Bedreddin Gühertaş*'ın kabri, Şems'in yanından alınıp, kendi emlakı olan Karaarslan köyünde yapılan türbeye taşınmıştır. Bütün bu bilgilere göre *Bedreddin Gühertaş* ve Müstevfi Sadr Necibeddin'in Şems-i Tebrizi'yi öldürenler

⁶⁶Aksarayî, s. 67-70; trc. S. 50-52; İbn Bibi, s. 635-636; trc. II, s. 158-159; Kaymaz, *Pervane Muineddin*, s. 84-86; Turan, *Türkiye*, s. 494-495; Sümer "Anadolu'da Moğollar", s. 35; Ersan, *a.g.e.* s. 87. Kaymaz, *Pervane Muineddin*, s. 104

⁶⁷İbn Bibi, s. 642.

⁶⁸Gölpınarlı "*Mektuplar*", s. 202'de Atabey Fahreddin'e yazılmış bir mektup da Mevlana, Fahreddin'den Kıvameddin adlı bir müridin elinden alınmış olan nân-pare'sinin geri verilmesini rica etmektedir. Hatta aynı bilgiyi F. Nafiz Uzluk neşrettiği *Mektuplar*, s. 170'da adı geçen Atabeyi Sahip Fahreddin Ali, Mevlana'nın oğlumuz dediği Kıvameddin'e Gühertaş ile birlikte öldürülen Müşrifü'l-Mülk Sadr Kıvameddin Eşher olduğunu ileri sürmüşlerdir. O. Turan, II. İzzeddin Keykavus'a ait bir temlikname" Z.V. Togan Armağanı, s. 163, n. 2, de bu yanlış düzelterek, atabey'in Fahreddin Arslandoğmuş olduğunu söylemiştir. Kıvameddin Eşher ile ilgisi olmadığına işaret etmişti. Aslında Uzluk ve Gölpınarlı Mevlana devrinde yaşamış devlet adamları onun müridi olarak gösterme çabası bu hatayı işletmiştir. Mektupdaki Kıvameddin, alelade Mevlana'nın talebesi olan birisidir. Eğer Müşrif Kıvameddin olsa idi, azledilmiş olmasına rağmen, ismi yine mevkiine uygun bazı unvanlarla anılırdı. (Bkz. Kaymaz, *Pervane*, s. 104, dipnot. 20.)

⁶⁹Alishir adı kaynaklarda genellikle Germiyan Türkleri ile bir arada anılır. (P. Wittek, *Menteşe Beyliği* (çev. Ö. Ş. Gökyay) Ankara 1944, s. 42; İ. H. Uzunçarşılı, "Germiyamoğulları, İA, , IV, İst. 1978, s. 762-770.

⁷⁰Alıncak Noyan, bu önemli devlet ve ilim adamlarını öldürmesinin ardından, geceleyin rüyasında Alıncak Noyan'a gayb âleminden ağır sözler söylemişlerdir. Alıncak Noyan, uykusundan uyandıktan sonra maktullerin kabirlerinde nur belirtileri görmüş ve tüm bunlara sebep olduğu için Pervane Muineddin'e, ağır hakaretler etmiştir. İbn Bibi, *a.g.e.*, s. 164.

arasında olduğu tahmin edilebilir. Eflaki, Şems'i öldürenlerin yedi kişi olduğunu yazar. Pervane Muineddin'in Mevlana'nın talebesi ve muhibbi olması kalan beş emirin de bu işin içinde olduğunu gösterebilir.

M. Gühertaş Türbesi

Türbe Ulurmak ile Karaarslan arasında bulunmaktadır. Hiçbir yerinde inşa tarihi, bânîsi, ölüm tarihi ve mimarını gösteren bir kitabe yoktur (resim-1). Ancak Karaarslan'daki türbeyi, Osmanlı evkaf defterlerinden takip edebiliyoruz; Gevhertaş türbesinin Karaarslan köyünde olduğunu tespit edebiliyoruz. 937/1530 tarihli defterde “*Gorhâne-i Gühertaş der civar-ı Karaarslan*”⁷¹ ifadesi kullanılmaktadır. Türbe bugün yıkık durumdadır. Türbenin vaktiyle ini ile süslü olduğunu gösteren bazı belirtiler vardır.

Sonuç

Bedreddin Gühertaş'ın Alaeddin Keykubat'ın hocası olduğuna dair kesin bir bilgiye sahip olmasak da onun daha sonra aldığı önemli görevleri göz önüne alırsak bunu kabul etmemiz gerekiyor. Çünkü *Bedreddin Gühertaş*, kaynaklarda görüldüğü gibi daha birçok önemli görevlerde bulunmuş olduğunu görüyoruz. Bir kere o Alaeddin Keykubat'ın küçüklükten beri hizmetine bulunmuş hatta Atabeyi olmuş Seyfeddin Ay-Aba'nın öldürülmesinden sonra onun uhdesinde bulunan görevleri almış görünüyor. Elimizdeki kaynaklara göre Seyfeddin Ay-Aba'nın yürüttüğü çarşnigirlik görevini onun ölümü ile birlikte *Bedreddin Gühertaş*'ın yürütmeye başladığını biliyoruz. *Bedreddin Gühertaş* sadece bu görevde kalmamış, emir-i silah, şihne, görevlerini yapmış olması onun ne kadar önemli ve güvenilir birisi olduğunu göstermektedir. *Bedreddin Gühertaş* aynı zamanda Mevlana ailesine çok yakın birisidir. Hata Sultanu'l-ulema Bahaeddin veled için bir medrese inşa edecek kadar onun ile yakın dosttur. Sultanu'l-ulema'nın ölümünden sonra da ailesi ile yakın ilgisi devam edecektir. *Gühertaş*'ın en ilginç yanı ise onun Ahi olmasıdır. Onun ahi olması Mevlana ve çevresinden uzaklaşmasına sebep olacaktır. Şems-i Tebrizi'yi öldürenlerin içinde *Gühertaş*'ın ismi geçecektir. *Gühertaş*'ın ölümü ilgili olarak çıkaracağımız en önemli sonuç, Muineddin Pervane'nin *Gühertaş* ile beraber öldürdüğü emirlerin Şems-i Tebrizi'yi öldürenler arasında olabileceğidir.

⁷¹ *Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rûm Defteri*, (937/1530) I, Ankara 1996, vr.42. *Gor* Farsça Mezar demektir. *Gor-hâne*, türbe demektir. (bkz. *Ferheng-i Amid*, C. III., Tahran 1382, s. 2078, 2079; Burada geçen bilgiye göre Gühertaş türbesine gelir olarak Konya'da debbağhanenin geliri de vakfedilmiş olduğunu da ifade edelim.

Kaynakça

- AKSARAYİ, *Müsameretü'l-Ahbar*, (yay. O. Turan), Ankara 1944.
- ALPTEKİN, Coşkun, "Atabeg", *DİA*, IV,, İstanbul 1991, s. 38.
- ARABACI, Caner, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924)*, Konya Ticaret Odası, Konya 1998.
- ARTUK, İ., "Alaeddin Keykubat'ın Meliklik devri Sikkeleri" *Belleten*, 44/1980.
- BAYBARS *EL-MANSÜRİ ED-DEVADAR*, *Zübdet el-fikre fi tarih el-Hicre*, H.725/ M.1325, (yay. D. S. Richards), Beyrut M.1998/H.1419.
- BAYKARA, T., *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211)*, Ankara 1997.
- BAYRAM, Mikail, "Danışmend Oğullarının Dini ve Milli Siyaseti" *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2005/18.
- BAYRAM, Mikail, *Mevlana- Ahi Evren Mücadelesi*, Konya 2006.
- BAYRAM, Mikail. *Ahi Evren- Mevlana mücadelesi*, Konya 2006.
- DEMİRKENT, Işın, *Türkiye Selçuklu hükümdarı Sultan I. Kılıçarslan*, Ankara 1996.
- EFLÂKİ, Ahmet, *Âriflerin Menkıbeleri*, I, (Çev. Tahsin Yazıcı), Remzi yay. Ankara 1986.
- EFLAKİ, Ahmet, *Menakibü'l-Arifin*, I, (nşr. Tahsin Yazıcı) TTK yay. Ankara 1976.
- ERSAN, Mehmet. *Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılışı*, Ankara 2010.
- GÖKSU, E., *Türkiye Selçuklularında Ordu*, Ankara 2010.
- GÖLPINARLI, Baki, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1941.
- HACIGÖKMEN, M.Ali, ,, "Anadolu Selçuklu Emiri Esededdin Ayaz", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2010/ 27.
- HASAN B. ABDİ'L-MUMİN EL-HOYÎ, *Rüsumur- Resail ve Nücumü'l-Fezail* (Tashih ve İhtimam: A. S. Erzi) Ankara 1963.
- İBN BİBİ, *El- Evâmirü'l-Alaiyye fi'l-Umuri'l-Alaiyye I*, Tıpkı Basım, (nşr. A. Erzi-N. Lugal) Ankara 1957.
- İBN BİBİ, *El- Evâmirü'l-Alaiyye fi'l-Umuri'l-Alaiyye*, (trc. M. Öztürk),II- Kültür Bakanlığı yay. Ankara 1996.
- KANAR, M., *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 2009.
- KAYA, Selim, *I. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleyman-şah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)*, Ankara 2006.
- KAYMAZ, N., *Pervane Muineddin Pervane*, Ankara 1970.

- KOCA, Salim, "İlk Müslüman Türk Devletlerinde Teşkilât" *Türkler*, V. Ankara 2002.
- KOCA, Salim., "Selçuklu İktidarının Belirlenmesinde Rol Oynayan Güçler ve Alâeddîn Keykubâd'ın Türkiye Selçuklu Tahtına Çıkışı" *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sa. 25, Bahar 2009.
- KOZMİN, N.N. "Orhun Abidelerinin Muharri " Atısı" Lakaplı Yollug Tekin ve Sınıfı Mensubiyeti" *İ.Ü. Türkiyat Mecmuası*, V., (1936).
- KÖPRÜLÜ, F., "Ata", *İA*, I, İstanbul 1978.
- MEVLANA CELALEDDİN RUMİ, *Mektuplar*, (çev. ve yay. A. B. Gölpınarlı), İstanbul 1999.
- MİNE, E., "Türkiye Selçuklu Devletinde Atabeglik Müessesesi" *Prof. Dr. Işın Demirkent Anısına*, İstanbul 2008.
- Muhasebe-İ Vilayet-İ Karaman Ve Rûm Defteri*, (937/1530) I, Ankara 1996.
- OCAK, Yaşar, *Babailer İsyanı*, İstanbul 1996.
- SARIKAYA, Yaşar, "Osmanlı Dönemi Konya'sında Medrese Kurucusu ve Patronu Olarak Sufiler ve Âlimler (18.-19. Yüzyıllar)", *Turkish Studies*, Sa.2/1 Kış.
- STEİNGASS, F., *Persian-English Dictionary*, London 1947.
- SULTAN VELED, *Divan-ı Sultan Veled*, (nşr.F. N. Uzluk) Ankara 1941.
- Tapu Kadastro Kuyud-I Kadime (TKKKA) *Konya Evkaf Defteri*, no:584, (1584) vr. 4a.
- Tapu Kadastro Kuyud-I Kadime (TKKKA),(Nu: 565, 906/1500-1501, Konya Evkaf Defteri, vr. 31.
- TEKİNDAG, Ş., "Karamanlılar", *İA*, VIII, İstanbul 1977, s. 317-330.
- TEMİR, A., *Caca oğlu Nur el-Din'in Vakfiyesi*, Ankara 1989.
- TURAN Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar*, Ankara 1988.
- TURAN, Osman , "Şemseddin Altun-aba ve vakfiyesi", *Belleten*, XII/42 (1947)1947, s. 197-200.
- TURAN, Osman, "II.İzzeddin Keykavus'a Ait Bir Temlikname", *60. Doğum Münasebeti Nedeniyle Zeki Velidi Togan'a Armağan*, , İstanbul, 1950-1955.
- TURAN, Osman, "Selçuk Devri Vakfiyeleri-II", Mübarezzeddin Ertokuş Vakfiyesi", *Belleten*,1947/ XII/43(1947)
- TURAN, Osman, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III. Celâleddin Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, XII/45 (1948).
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1999.

TURAN, Refik, *Türkiye Selçuklular'ında Hükümet Mekanizması (Vezir ve Divan)*, İstanbul 1995.

UZLUK, Şehabettin, “Mevlâna'nın Ölümü ve Yeşil Kubbe”, 2. *Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler)*, 3-5 Mayıs 1986 Konya, Konya 1987.

WITTEK, P., “Ankara Bozgunundan İstanbul'un zaptına”, (çev: H. İnalçık) *Belleten*, VII/27, 1943.

YAZICIZADE, Ali, *Tevârih-Âl-i Selçûk*, (*Histoire des Seldjoucides d'Asie Mineure*, IV, yay. Th. Houtsma) Leiden 1902.

Resim-1

Bedreddin Gühertaş'ın Karaarslan ile Ulurmak arasında bulunan türbesi kalıntısı.